מאמר לפרשת וירא - תשפ"ז

להאיר

לבקר את החולה, הנוכחות - להיות עם החולה והסובל

פרשת וירא פותחת במילים "וירא אליו ה' באלני ממרא וגו'". מיד לאחר מכן מספרת התורה על בואם של שלושת המלאכים אל אברהם אבינו, "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו".

מהו תוכן ההתגלות?

כשמתבוננים בפסוק "וירא אליו ה'", מתעוררת שאלה מהותית. הקב"ה נראה אל אברהם - נו ו... ? מה אירע באותה התגלות, התורה אינה מגלה לנו מה התרחש בה ומה היה תוכנו של אותו גילוי. אמנם ייתכן שאין אנו ראויים לדעת מה היה תוכן ההתגלות, אך אם אכן כך, תעלה קושיה הפוכה, מהו הצורך, ולשם מה מספרת לנו התורה, וירא אליו ה'?

לבקר את החולה

רש"י על המילים "וירא אליו" כותב: "לבקר את החולה". הקב"ה בא לבקר את אברהם לאחר מילתו. מבאר השפתי חכמים שרש"י ז"ל דייק כן מכך שאכן לא נאמר לאברהם מסר כלשהו, לכן מבאר רש"י שלא היה זה אלא לשם ביקור חולים. התורה מספרת לנו שהקב"ה ביקר את אברהם לאחר מילתו.

מה ארע באותו ביקור?

ועדיין יש מקום להתבונן. מדוע אין התורה מתארת את הנהגת ה' במהלך הביקור, מה היה באותו ביקור, אילו דברי עידוד אמר לו ה', או שמא סייע לו או ריפא אותו. מדוע התורה הביאה לידי ביטוי את הביקור, בתיאור "יבש" וחיצוני ללא תוכן הביקור.

נגיעה בהבנת נבכי הנפש

נראה שיש כאן יסוד גדול ועמוק בהבנת הנפש, במצוות ביקור חולים בפרט, וביחסו של אדם לחברו בשעת צרה בכלל. זאת על פי דברי הרב שלמה וולבה בספרו עלי שור (חלק א, עמוד רנ"ב) שבהם הוא מתאר את מצבו של האדם הנתון בסבל. להלן הציטוט כלשונו:

כאב הבדידות שמעבר לכאב החולי או הצרה

"האדם שפגעה בו מידת הדין, רחמנא ליצלן, אם במחלה, אם בסבל אחר, הוא נאבק עם סבלו... הוא יושב בדד. ועוד יותר ממה שכואבים לו ייסוריו, כואבת לו בדידותו. כל עוד שהיה חי את חייו יחד עם חבריו ושווה עמם, מילאה את ליבו שמחת החיים. כי כל נברא מתענג על חיים בצוותא חדא. והנה פגע בו מידת הדין והרחיקה אותו מצוותא זו, והושיבה אותו בדד וגלמוד בייסוריו".

הרב וולבה זצ"ל מתאר את הרגשתו וסבלו של האדם במקרה חולי ועת צרה, הסובל מרגיש שמציאותו שונה מזו של אחרים. בעוד העולם ממשיך בשגרת חייו, הוא מוצא את עצמו במציאות אחרת משאר בני האדם, הוא אינו שווה להם במצבו. מציאות זו מעלה בקרבו תחושת בדד - בייסוריו, לבדו בכאב הבדידות, וכאב זה גדול אף מכאב הסבל עצמו.

בהקשר לכך מביא הרב וולבה את דברי דוד המלך בתפילתו מתוך המערה: "הבט ימין וראה ואין לי מכיר... אין דורש לנפשי", ומסיים: "הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך". דוד המלך מתאר את עצמו במערה, לבדו, בחושך ובמצוקה. אין לו מכיר, אין לו מנוס ואין דורש לנפשו. כלשון העלי שור "נפשו במסגר, סגור ומסוגר בכאבו וסבלו, ואין מוצא ומפלט".

לא רק להטיב או למנוע נזק, אלא לתת לב - לשאת בעול

וכאן עומד הרב וולבה על נקודה עמוקה מאוד: "היסוד והשורש לכל מצוות בן אדם לחברו הוא זה, לא רק להיטיב ולמנוע נזק, אלא לשאת בעול, לתת לב להתבונן בצרתם ולא להעלים עין".

כלומר, מצוות שבין אדם לחברו אינן מתבטאות בהכרח רק במעשה של הטבה או במניעת נזק, אלא גם בנשיאת עול עם הזולת.

ריפוי הבדידות - הוויה והנוכחות שלנו עם הסובל

וכאן הרב וולבה מגלה בפנינו אוצר של ממש. הריפוי של סבל הנפש אינו דווקא באמצעות עצה, דברי נחמה או פתרון הבעיה, אלא בעצם הנוכחות שלנו לצד הסובל. ההוויה שלנו עם הסובל בצרתו, יחד עמו, היא עצמה עשויה לרפא את כאב הבדידות. וכלשון הרב וולבה: "לשאת איתו בעול, להרגיש איתו את הכאב, לסבול איתו יחד, לתת לב להתבונן בצרתו".

כאשר אדם מתמודד עם מחלה, עם כאב נפשי, עם הפסד או עם כל מצוקה אחרת, אנו נוטים לחשוב כיצד נוכל לעזור לו - אולי צריך לתת לו עצה, לעודד אותו במילים, לסייע לו מבחינה מעשית או לתמוך בו מבחינה כספית.

אכן כל אלה חשובים ונחוצים. אך ישנה עזרה בסיסית יותר: להיות איתו. לשבת לצדו, להתבונן בצרתו ולשדר לו את התחושה שאינו לבדו. גם ללא אמירה או הצעת פתרון, ואף בלי לבצע כל פעולה שתשנה את מצבו, עצם הנוכחות ועצם ההשתתפות בעולו מעניקות לו את תחושה שיש מי שנמצא עמו בתוך הקושי, כך שאינו נותר לבדו מול סבלו, ותחושת הבדידות וכאבה תתפוגג לאיטה.

כיצד נוצרת תחושת השותפות בלב הסובל

ישנו צורך להדגיש תובנה חשובה וקריטית: יצירת הרגשת השותפות - בלב הסובל, איננה בצקצוקי לשון חיצוניים, ואף לא במתן עצות ופתרונות, אלא בשותפות כנה ואמיתית, והיא על ידי הקשבה עם כל הלב.

כאשר המבקר, או המאזין לכאב חבירו, מכוון את כל כולו להקשבה, בקשב אמיתי וכנה, תוך הזדהות מלאה - זוהי נשיאת עול עם הזולת, הקלה על הנפש תיתכן דרך השתיקה.

אומנות ההקשבה

האמת: היא שישנו צורך להתלמד להקשיב, לדעת לשתוק ולהתחבר, מה ומתי לומר, ויותר מכך, מה לא לומר. ההקשבה עמוקה וכנה הינה אומנות כשלעצמה.

בנוסף לריפוי והפגת כאב הבדידות, ודאי מן הראוי לסייעו בכל דרכי הפעולה, אם בעצה, אם בממון, או דרכי עזרה נוספות. אבל גם אם אין ביכולתנו לסייע במהות הצרה גם אם המצב נותר על כנו, הגשנו סיוע רב ערך, וכלשון הרב וולבה - "ועוד יותר ממה שכואבים לו ייסוריו, כואבת לו בדידותו".

וירא אליו - הוא עצמו מהותו של הביקור!

ומעתה נשוב אל הפסוק הפותח את הפרשה: "וירא אליו ה' - לבקר את החולה". אולי זהו עומק דברי רש"י. התורה אכן מספרת לנו על ביקור החולים, אך אינה מתארת פעולה מסוימת שנעשתה במהלכו. היא מתארת את עצם הביקור, עצם הימצאותו של הקב"ה עם אברהם בעת חוליו, הוא הוא - הביקור עצמו.

עמו אנכי בצרה

הרעיון מקבל תוספת חיזוק מדברי הפסוק: "עמו אנכי בצרה, אחלצהו ואכבדהו" (תהילים צ"א, ט"ו).

בפסוק ישנם שני חלקים. החלק הראשון הוא "עמו אנכי בצרה" - עצם הנוכחות. הקב"ה נמצא עם האדם בצרתו. לאחר מכן מופיע החלק השני: "אחלצהו ואכבדהו" - ההצלה מן הצרה וההטבה לאדם.

עצם הנוכחות עם האדם בשעת צרתו אף קודם שתבוא הישועה, יש בה משמעות וערך רב בפני עצמו. גם כאשר עדיין אין בידינו לחלץ את האדם מצרתו, יש בידינו להיות עמו, לשאת בעול יחדיו, ולהפיג במידת מה את תחושת בדידותו.

לאור זאת, נמצאת שהנהגה בדרך זו הינה בכלל קיום מצוות והלכת בדרכיו שהיא מהמעלות העליונות, כדברי רבינו יונה (שע"ת ג יז) "ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה וכו' ומעלות לכת בדרכי ה', שנאמר (שם כח, ט): "והלכת בדרכיו".

להצטרפות לקבלת המאמר. לתרומות והנצחה. פנו למייל
LEHAIR118090@GMAIL.COM
תגובות תתקבלנה בברכה במייל זה